

บทคัดย่อ

คติความเชื่อพระราหูวัดศีระทองดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องในชุมชนศีระทองมาเป็นเวลาเกือบสองศตวรรษ รวมทั้งยังมีคุณสมบัติที่ง่ายต่อการปรับตัวจึงทำให้เชื่ออำนวยต่อการสร้าง “ประเพณีประดิษฐ์” ของวัดและชุมชนแห่งนี้ ขณะเดียวกัน พระราหูก็มีสาระสำคัญบางประการที่รักษาไว้ได้ซึ่งนั่นก็คือ “ความศักดิ์สิทธิ์” ที่สืบเนื่องจากการที่พระราหูถูกโยนเข้ากับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีผลทางจิตวิทยาต่อผู้คนมาโดยตลอด เพียงแต่ผลทางจิตวิทยานี้จะมีความแตกต่างกันไปตามเงื่อนไขทางสังคมของแต่ละช่วงเวลาจึงทำให้ความหมายของพระราหูลื่นไหลตามเพื่อถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการแสดงบทบาทต่างๆ กัน ดังปรากฏเด่นชัดในประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านศีระทอง 3 ยุคสมัย คือ

ยุคปฐมบทของการก่อตั้งชุมชน ความเชื่อพระราหูถูกอ้างอิงเป็นเครื่องรางในฐานะรูปเคารพบูชาของชุมชนลาวเวียงศีระทอง โดยแสดงบทบาททำให้เกิดการรวมกลุ่มและช่วยบรรเทา “วิกฤติชีวิต” อันเนื่องจากแรงกดดันทางสังคม เช่น คีตสงครามระหว่างไทย-ลาวสมัยกรุงธนบุรีต่อต้านรัตนโกสินทร์, กฎข้อบังคับของรัฐบาลไทยที่มีลักษณะกดดัน, สภาพของชุมชนที่แยกตัวโดดเดี่ยวและสภาพทางกายภาพแห้งแล้ง เป็นต้น

ยุคถือพื้นการสร้างเครื่องราง พระราหูถูกใช้ในการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อมุ่งหวังให้เศรษฐกิจวัดเจริญรุ่งเรืองเพราะวัดตกอยู่ในสภาพทรุดโทรมมาหลายสิบปี อีกทั้งยังได้รับแรงกดดันจากนโยบายการศึกษาที่ให้วัดสร้างโรงเรียนโดยเริ่มวางแผนใช้ในรัชกาลที่ 5 และถูกปฏิบัติเรื่อยมาจนมีผลบังคับใช้ทั่วราชอาณาจักรในรัชกาลที่ 7 ขณะเดียวกันถือเป็นการสร้างเพื่อตอบสนองต่อผู้คนบางกลุ่ม เช่น ข้าราชการ พ่อค้า และชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่ผันแปรในสมัยรัชกาลที่ 6-8 อาทิ การปฏิวัติ, ภาวะเงินเฟ้อ, ภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2, การปลดข้าราชการ และการทำนาไม่ได้ผล เป็นต้น

ยุคโลกาภิวัตน์ “ประเพณีประดิษฐ์” ได้ก่อให้เกิด “วาทกรรม” ในสังคมขึ้นว่า เป็นการสร้างเพื่ออนุรักษ์ความเชื่อแบบดั้งเดิมหรือเป็นพุทธพาณิชย์ ดังเห็นจากตำนานพระราหูที่ถูกนำมาอ้างอิงให้สัมพันธ์กับความเชื่อของบรรพบุรุษลาวเวียงศีระทอง และพิธีกรรมไหว้บูชาพระราหูด้วยเครื่องเซ่นของดำ 8 อย่าง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม “ประเพณีประดิษฐ์” ยุคนี้มีผลทำให้ความเชื่อพระราหูวัดศีระทองมีความโดดเด่นไม่เหมือนใคร ทำให้ผู้ศรัทธาต่อพระราหูบางกลุ่มยอมรับว่า วัดศีระทองเป็นต้นตำรับพระราหูในบริบทสังคมไทย ยิ่งกว่านั้น ยังถือเป็นภาพสะท้อนอีกตัวอย่างหนึ่งของวิฤตการณ์ความทันสมัยของสังคมไทยที่เกิดขึ้นจากกระแสบริโภคนิยมและข้อมูลข่าวสารที่ได้เข้าไปมีบทบาทอย่างมากในวิถีชีวิตของผู้คน

ท้ายสุด จากผลการศึกษาดังกล่าวที่อยู่ภายใต้กรอบแนวคิด “ประเพณีประติษฐ์” ทำให้
ประจักษ์ชัดว่า “ประเพณีประติษฐ์” ความเชื่อพระราหูวัดศิระทองนั้นก่อตัวขึ้นจากทั้งกระบวนการ
การสร้าง “อดีต” และการอ้างอิงใหม่ ขณะเดียวกันการศึกษาบทบาทของ “ประเพณีประติษฐ์” นั้น
ไม่เพียงแต่สะท้อนหน้าที่ที่สำคัญของปรากฏการณ์ดังกล่าวของชุมชนนั้น หากยังเผยให้เห็นเงื่อนไข
ทางสังคมบางประการที่สัมพันธ์กับชุมชนนี้.

